

Araştırma Makalesi/ Research Article

İngiliz Emniyet Raporu Işığında Türk Mukavemet Teşkilâtı'nın (TMT) Örgütsel Nitelik ve Yapısının Değerlendirilmesi (1957-1958)

Emrah Balıkçioğlu*

(ORCID: 0000-0003-3480-5942)

Makale Gönderim Tarihi
25.10.2021

Makale Kabul Tarihi
16.12.2021

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Balıkçioğlu, E., "İngiliz Emniyet Raporu Işığında Türk Mukavemet Teşkilâtı'nın (Tmt) Örgütsel Nitelik ve Yapısının Değerlendirilmesi (1957-1958)", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6/ Prof. Dr. Süleyman Büyükkarcı Özel Sayısı, (Aralık 2021): 116-144.

APA: Balıkçioğlu, E. (2021). İngiliz Emniyet Raporu Işığında Türk Mukavemet Teşkilâtı'nın (Tmt) Örgütsel Nitelik ve Yapısının Değerlendirilmesi (1957-1958). *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6 (Prof. Dr. Süleyman Büyükkarcı Özel Sayısı), Aralık 2021, 116-144.

Öz

1878'de İngiltere, Kıbrıs'ın idaresini Osmanlı Devleti'nden devraldıktan kısa bir süre sonra adadaki Rum toplumu, *enosis* (Yunanistan'la birleşme) talebinde bulunmaya başladı. İngilizlerin bu talebi ısrarla reddetmesi üzerine 1955'te Rum yeraltı teşkilâtı EOKA, *enosis*'i gerçekleştirmek için İngiliz Sömürge Yönetimi'ne karşı silahlı mücadele başlattı. Kısa sürede saldırılarını Yunanistan'la birleşmeye şiddetle karşı çıkan Kıbrıs Türk toplumuna da yöneltti. Buna karşı Kıbrıslı Türkler, can ve mal güvenliklerini sağlamak için birtakım yeraltı örgütleri kurdular. Ancak bu örgütler, EOKA'ya karşı misillemeye yetersiz kaldı. Önceleri EOKA'ya karşı sert tedbirler alan İngiltere hükümeti ise 1957 yılına gelindiğinde politikasını yumuşatmaya ve Kıbrıslı Rumlar ve

* Dr., Tarih Bilim Doktoru, Kıbrıs, emelgil@gmail.com.
PhD on History, Cyprus.

Yunanistan'la uzlaşma işaretleri vermeye başladı. Bu gelişmeler, Kıbrıs Türk toplumunun geleceğinden endişe duymasına ve daha etkili ve güçlü bir yeraltı örgütü arayışına girmesine sebep oldu. Bu ihtiyaca cevap olarak Türkiye'nin Kıbrıs Başkonsolosluğu'nda İdari Ataşe olarak görev yapan Mustafa Kemal Tanrisevdi ile Türk toplumunun önde gelen önderlerinden Dr. Burhan Nalbantoğlu ve Rauf Raif Denктаş, 1957 yılının Kasım ayında Türk Mukavemet Teşkilâtı'nı (TMT) kurdular. TMT, 1958 Ağustos'unda Türkiye'nin kontrolüne girene kadar geçen bu ilk döneminde siyasi hedefleri belli, komite, grup ve hücreler şeklinde tüm ada sathında örgütlenmiş ve Kıbrıs Türk toplumunu temsil eden çeşitli kurum ve kuruluşlarla sıkı bağlantıları olan bir örgüt hâline geldi.

Anahtar Kelimeler: Special Branch, TMT, Yürütme Komitesi, KTP, KTKF.

An Evaluation on the Organizational Character and Structure of the Turkish Resistance Organization (TRO) in the Light of the *Special Branch Report* (1957-1958)

Abstract

Briefly after Cyprus was ceded to the British Empire in 1878, the Greek Cypriots have raised the *enosis* (union with Greece) demand. Since the British have insistently refused those demands, the Greek Cypriot underground organization EOKA has launched an armed struggle against the British colonial rule in 1955. Within short time, it has targeted the Turkish Cypriot community as well, opposing vigorously the union with Greece. Upon this, Turks have established their own underground organizations for their safety. However, those organizations have remained incapable in retaliating against the EOKA. Turning to 1957, the British government, who had taken strict measures against the EOKA before, has begun softening its policy and showing signs of reaching an agreement with Greek Cypriots and Greece. Concerned about their own future, Turkish Cypriots were forced to seek for a more effective underground organization. To meet that need, the Turkish Resistance Organization (TRO) has been formed by Mustafa Kemal Tanrisevdi, Dr. Burhan Nalbantoglu and Rauf Raif Denktash in November 1957. Until August 1958 when it has been taken over by Turkey, the TRO, has become an organization with determined political aims, organized throughout the island and which had strong links with other Turkish Cypriot organizations.

Keywords: Special Branch, TRO, Executive Committee, CTP, FTCA.

Giriş

4 Haziran 1878’de Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında yapılan Kıbrıs Konvansiyonu¹ uyarınca adada oluşturulan İngiliz idaresi zamanında Kıbrıslı Rumlar, *enosis* (Yunanistan’la birleşme) talebini gündeme getirmeye başladı. Ancak Kıbrıs, İngiltere’nin Hindistan, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz’deki nüfuz ve çıkarlarını koruma stratejisinde çok önemli bir yere sahip olduğundan İngilizler, buradaki hâkimiyetlerini sürdürmek niyetindeydi. Bu sebeple Yunanistan’la birleşme taleplerini ısrarla reddettiler².

İngiltere’nin bu olumsuz tutumunun devam etmesi üzerine 1955 yılında Kıbrıs asıllı bir Yunan Albayı olan Yeoryios Grivas, adada EOKA* isimli Rum yeraltı örgütünü kurup İngiliz Sömürge Yönetimi’ne karşı silahlı mücadele başlattı. Hedefi, dünya kamuoyunun Kıbrıslı Rumların *enosis* talepleri lehine seferber edilmesini ve bu talebin Birleşmiş Milletler (BM) tarafından İngiltere üzerinde yapılacak diplomatik baskı aracılığıyla nihai olarak gerçekleştirilmesini sağlamaktı³.

Kıbrıs Rum toplumunun adayı Yunanistan’a bağlama yönündeki arzularını gündeme getirdiği ve bunu bir amaç olarak belirleyip gerçekleşmesi için uğraş vermeye başladığı ilk günlerden itibaren Kıbrıslı Türkler, can, mal ve namus güvenliklerini ortadan kaldıracakđı ve etnik ve sosyal kargaşaya sebep olacağı gerekçesiyle Rumların bu arzu ve çabalarına karşı çıktılar⁴. Bu tutumları Türkleri, EOKA’nın doğal hedefi hâline getirdi. Nitekim örgüt, kurulduktan kısa bir süre sonra İngilizlerin yanı sıra Türk toplumuna da saldırılar düzenlemeye başladı. Türklerin İngilizlere EOKA’yı

¹ Nasim Zia, *Kıbrıs’ın İngiltere’ye Geçişi ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi*, Ankara, 1975, s.29-48; Rifat Uçarol, *1878 Cyprus Dispute and Ottoman-English Agreement (Handover of the Island to the British)*, Lefkoşa, 2000, s. 67-101.

² Şükrü S. Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960), Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika 1*, Ankara, 1984, s.17-29; Ahmet C. Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952), Enosis Çemberinde Türkler, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (1)*, Lefkoşa, 2000, s.1-479; *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959), Enosise Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (2)*, Lefkoşa, 1998, s. 1-452.

* *Ethniki Organosis Kiprion Agoniston*: Kıbrıslı Savaşçıların Millî Örgütü.

³ Charles Foley (ed.), *The Memoirs of General Grivas*, London, 1964, s. 1-219; Nancy Crawshaw, *The Cyprus Revolt, An account of the struggle for union with Greece*, London, 1978, s.90-113.

⁴Gaziođlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s.59-450; *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959)*, s.29-30.

bastırma harekâtında yardımcı olmak amacıyla İngiliz Sömürge Yönetimi'nin oluşturduğu emniyet birimlerine kaydolmaları, Rumların Kıbrıslı Türklere yönelik düşmanlık ve saldırganlığını daha da artırdı⁵. Böylece 1955-1958 yılları arasında EOKA ile Rumlar tarafından Türklere yönelik olarak gerçekleştirilen tedhiş eylemleri ve Türklerin bunlara misillemeyle cevap vermesi sonucu adanın değişik bölgelerinde cereyan eden Türk-Rum çatışmaları neticesinde polis ve sivil çok sayıda Türk öldürüldü, yaralandı veya yaşadığı köylerden göç etmeye zorlandı⁶.

EOKA ile Rumların bu saldırıları karşısında örgütsüz, dağınık, savunmasız ve silahsız vaziyette olan Türk toplumu içinde, 1955-1957 yılları arasında *Volkan*, *9 Eylül Cephesi*, *Karaçete* vb. isimlerle yeraltı örgütleri ortaya çıktı. Ancak bu örgütler, Yunanistan ile Kıbrıs Kilisesi'nin desteklediği ve kendi siyasetine göre yönlendirdiği profesyonel bir yeraltı teşkilatı olan EOKA karşısında yetersiz kaldı. Bu örgütler, genellikle askerî eğitim almamış, amatör gençlerin kişisel gayretleriyle kurulmuş, silah mevcudu, elemanı ve maddî imkânları kısıtlı, küçük mahallî gruplardı. Belli bir hedef, siyaset ve disipline sahip olmadıkları gibi başta Kıbrıs Türktür Partisi (KTP) Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük ile Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu (KTKF) Başkanı Rauf Raif Denktaş'ın temsil ettiği Türk toplum siyasi önderliğiyle de koordineli hareket etmemekteydiler. Bundan dolayı da yaptıkları misillemeler, Rum mallarını yakıp yıkma şeklinde anlık tepkilerin ötesine geçemiyor, hatta kimi zaman yağma ve soygun hareketine dönüşüyordu. Bu örgütlerden bazılarının korkutma, tehdit ve baskıyla halktan para toplamaya çalışması da Türk toplumu içinde huzursuzluk yaratmaktaydı⁷.

⁵ Ulvi Keser, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilâtı (1950-1963)*, İstanbul, 2007, s.153-179.

⁶ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959)*, s. 76-77; 172-185; 371-425.

⁷ Aydın Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı, 1957-1958 Mücadelesi*, İstanbul, 1999, s.8-26; Keser, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilâtı (1950-1963)*, s.107-152; Sibel Akgün, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009, s.137-155; Emruhan Yalçın, "Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı ve Rauf Denktaş", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 58 (2016), s. 285; Ayhan Cankut, *Kıbrıs Türkünün Varoluş Mücadelesi (Türk Mukavemet Teşkilatı ve Faaliyetleri)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2006, s. 28-83; Hasan Mutlu, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 20-21; M. Can Kasapoğlu, *Kıbrıs'ta Yerel Bir Mukavemet Örgütü Olarak Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 55-57; Mehmet Uğraş

Bu durum, Kıbrıs Türk toplumu içinde hem Türklerin EOKA ile Rum saldırıları karşısında can ve mal güvenliğini korumak hem de Rumların Yunanistan'a ilhak tasarılarına direnmek ve bunu engellemek yönünde daha etkili, disiplinli ve Türk toplumuna moral ve güven verecek şekilde faaliyet gösterecek yeni bir yeraltı örgütünün kurulması gerektiği düşüncesini öne çıkardı. Kıbrıs Sorunu'na ilişkin bir dizi dış gelişme de bu düşüncenin pekişmesine yardımcı oldu. 1954'ten itibaren Yunanistan, Kıbrıs'ta nüfus çoğunluğunu oluşturan Rumların plebisit yoluyla *enosis*'e ulaşmasının zeminini hazırlamak amacıyla, ada halkına *self-determinasyon* (kendi kaderini tayin) hakkı tanınması lehinde karar almak üzere konuyu gündemine alıp görüşmesi için her yıl BM'ye başvurmaya başladı⁸. Buna karşı İngiltere, bir yandan Kıbrıs'ta EOKA hareketini bastırarak nizam ve asayiş sağlamaya yönelik askerî tedbirler uygularken⁹ bir yandan da konunun diğer muhatapları olan Türkiye ve Yunanistan ile Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumlarına Kıbrıs Sorunu'nun çözümüne ilişkin öneri ve planlar sundu. Bu öneri ve planlarda ana hatlarıyla Kıbrıs halkına *self-determinasyon* hakkı tanınmadan ya da bu hakkın tanınıp tanınmayacağı konusu Kıbrıs Sorunu'nun ilgili taraflarınca görüşülmeden önce adaya belirli (ya da kısıtlı) süreli *self-government* (özerklik) tanınması öngörülüyordu¹⁰. Türkiye hükümeti ile Kıbrıslı Türkler, bu tür bir formülün önünde sonunda adanın Yunanistan'a ilhakına yol açacağı yönünde endişelerini dile getirip buna itiraz ettiler. Bunun üzerine İngiltere, *self-government*'in sonunda uygulanacak *self-determinasyon*'un seçenekleri arasında adanın İngiltere, Türkiye (ya da Kıbrıs Türk toplumu) ve Yunanistan (ya da Kıbrıs Rum toplumu) arasında coğrafi olarak bölünmesini esas alan *taksim*'i de içermesi konusunda Türkiye ile uzlaşmaya vardı. Bunun neticesi olarak 1956 yılı sonundan itibaren *taksim* fikri, Türkiye hükümetinin resmî Kıbrıs tezi hâline geldi¹¹.

Akgül, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2016, s. 38-39; Abdullah Seçmen, *1955-1974 Sürecinde Kıbrıs'ta İstihbarat Faaliyetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2017, s. 51.

⁸ Apostolos Dimitri Ziros, *Cyprus in the United Nations Debates since 1950*, Basılmamış Doktora Tezi, Georgia 1969, s. 1-127.

⁹ Crawshaw, *The Cyprus Revolt...*, s. 114-262.

¹⁰ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959)*, s.92-114, 137-152, 230-249, 311-347, 400-409.

¹¹ A.g.e., s. 186-229.

Ancak 1957 başlarına gelindiğinde İngiltere, ABD ve NATO'nun baskısıyla Kıbrıs politikasını değiştirdiğini gösteren birtakım davranış ve eylemlerde bulunmaya başladı¹². Öncelikle EOKA tedhişiyle bağlantısı olduğu gerekçesiyle Kıbrıs'taki İngiliz Sömürge Yönetimi tarafından 9 Mart 1956'da Seyşel Adaları'na sürgüne gönderilmiş olan Kıbrıs Rum toplum lideri Başpiskopos Makarios¹³, İngiltere hükümetinin kararıyla 28 Mart 1957'de adaya dönmek kaydıyla serbest bırakıldı. Ayrıca İngiltere hükümeti, Türkiye'ye adada İngiltere ve Yunanistan'la egemenliği paylaşmayı ya da askerî üs verilmesini kabul etmesi karşılığında *taksim* tezinden vazgeçmesi yönünde baskı yapmaya başladı. Kıbrıs'ta ise EOKA'yı hedef alan operasyonları durdurarak Rum tutukluların serbest bırakılması, bazı Rumlara uygulanan köyden çıkma yasağının kaldırılması gibi Kıbrıs Sorunu'nun çözümünü kolaylaştıracak bir ortam yaratmak için olduğunu iddia ettiği bazı iyi niyet girişimlerinde bulundu¹⁴.

1957 yılı boyunca İngiltere'nin Kıbrıs politikasında devam eden bu değişiklik, Kıbrıs Rum toplumu ile Yunanistan üzerinde büyük ölçüde olumlu bir etki yarattı. Nitekim gerek EOKA gerekse Başpiskopos Makarios ile Yunanistan hükümeti, zamana yayılmış *self-determinasyon* formülünü Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak için bir fırsat olarak gördüklerini yayımladıkları bildiriler ve yaptıkları açıklamalarla belli ettiler. Bir taraftan da muhtemelen *enosıs*'e gideceği umulan süreci hızlandırmak ya da süreci kısaltmak maksadıyla Kıbrıs sathında EOKA'nın 1958'de İngilizlere son darbeyi vurmak üzere hazırlık yaptığı duyumları yayılmaya başladı. İngiltere'nin tavrından çok yakında Yunanistan'la söz konusu formül üzerinde anlaşmaya varacağı, Kıbrıs Türk toplumuna da buna razı olabilmesi için görünüşte bazı haklar vereceği izlenimini edinen Kıbrıslı Türkler¹⁵ ise içte ve dışta yaşanan bütün bu gelişmeler karşısında yeni bir yeraltı

¹² Şükrü S. Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960), Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika 2*, İstanbul, 1985, s. 127-151.

¹³ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959)*, s.137-152.

¹⁴ A.g.e., s. 288-369.

¹⁵ A.g.e., s.340-341; Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı...*, s.17, 44-45; Rauf R. Denктаş, *Karkot Deresi*, İstanbul, 2005, s.119; Keser, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilâtı (1950-1963)*, s.316-317.

yapılanmasının zarurî olduğu sonucuna varıp böyle bir yapılanmanın arayışına girdi¹⁶.

Türk toplumunun arayış içinde olduğu günlerde başta KTP Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük ile KTKF Başkanı Rauf R. Denктаş olmak üzere toplum siyasî önderliğinin de gündeminde yeni bir teşkilâtın kurulması konusu vardı. Özellikle Rauf R. Denктаş, Kıbrıslı Türkler için yaşamsal öneme sahip belli başlı amaçları gerçekleştirecek yeni bir yeraltı örgütlenmesine gidilmesi gerektiğini savunuyordu. Ona göre yeni teşkilât, Yunanistan'a ilhak siyasetinin silahlı aracı olan EOKA karşısında Kıbrıs Türk cephesinde var olan boşluğu ortadan kaldırmalıydı. Ayrıca bölgesel ve birbirinden ayrı direniş gruplarını tek çatı altında toplayıp bunları daha etkin ve Türklerin millî davasına hizmet eder hâle getirmeliydi. Bunun yanında Türkiye'yle tam bir işbirliği ve fikir birliği olması gerektiği düşüncesinden hareketle orada Kıbrıs konusuna duyarlı olan kesimlerle de irtibatı sağlamalıydı. Denктаş'a göre kurulacak örgütün bir diğer görevi de Kıbrıs Türk toplumunu uzun vadeli bir mücadeleye psikolojik olarak hazırlamak olmalıydı¹⁷. Denктаş'ın çerçevesini bu şekilde çizdiği böyle bir yeraltı teşkilatının doğuşuna giden süreci hızlandıran olay ise 1957 yılı sonlarında Kıbrıslı Türk polis müfettişi Mustafa Ahmet Beyaz'ın EOKA'cılar tarafından öldürülmesi oldu.

Bu çalışmada TMT'nin Kıbrıs'taki İngiliz Yönetimi'nin emniyet birimi *Special Branch*'in raporu ışığında örgütsel nitelik ve yapısı ele alınacaktır. Bununla konuyla ilgili araştırmacılar arasında en çok incelenen ve tartışılan konulardan biri olduğu tespit edilen, Teşkilât'ın kurulduğu 1957 Kasım sonları ile Türkiye'nin kontrolüne girdiği 1958 Ağustosunda arasındaki döneminin¹⁸ aydınlatılmasına yönelik çabalara katkı

¹⁶ Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı...*, s.15-17; Keser, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1950-1963)*, s.207-232, 316-317; Ahmet Sanver, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı, Türkiye Cumhuriyeti Özel Harp Dairesi, TMT ve ÖHD Anıları*, Lefkoşa, 2015, s. 33-34.

¹⁷ Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı...*, s.16-17; Keser, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1950-1963)*, s.336; Mutlu, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*, s.20-21; "Denктаş'ın TMT anıları (2) "TMT'nin ilk bildirisini 26 Kasım 1957 akşama dağıtıldı", *Nacak*, 4 Ağustos 2020, <https://kibrisvolkan.net/denktasin-tmt-anilari-2-tmtnin-ilk-bildirisi-26-kasim-1957-aksami-dagitildi-21848.html> (11.12.2021).

¹⁸ Soyalp Tamçelik, "Türk Mukavemet Teşkilatı'nda (TMT) Uygulanan Psikolojik Savaş Teknikleri ve Usulleri", *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri II*.

konulması amaçlanmaktadır. TMT ile alakalı elde edilebilen ve eserleri okunan araştırmacılarca müracaat edilmediği tespit edilen İngiliz emniyet raporunun¹⁹ ise çalışmaya özgünlük katacağı düşünülmektedir. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde TMT'nin kuruluş süreci anlatılmaktadır. İkinci bölümde de söz konusu raporun verdiği bilgilerden hareketle TMT'nin siyasi hedefleri, yapılanması ve Kıbrıs Türk toplumunu temsil eden diğer kurum ve kuruluşlarla olan bağlantıları ele alınmaktadır. Sonuç bölümünde ise İngiliz emniyet raporuna isnat edilerek TMT'nin örgütsel nitelik ve yapısının bir değerlendirmesi yapılmaktadır. O sebeple çalışmanın bu sunulan planına bağlı kalmak bakımından öncelikle Teşkilât'ın kuruluş sürecini anlatmak yerinde olacaktır.

TMT'nin Kuruluş Süreci

TMT'nin ortaya çıkmasına giden süreç, Kıbrıs'taki İngiliz emniyetinde görevli olup pek çok EOKA militanının yakalanmasına yönelik operasyonlarda etkin rol oynamış Türk polis müfettişlerinden Mustafa Ahmet Beyaz'ın EOKA tarafından 9 Kasım 1957'de öldürülmesi olayıyla başladı²⁰. Beyaz'ın öldürüldüğü haberini alan Lefkoşa'daki Türk gençleri, KTP Genel Başkanı ve Kıbrıs Türk toplumunun önde gelen önderi Dr. Fazıl Küçük'ün evinin önünde toplandılar. Bu arada Türk toplumunun temsilcisi konumundaki KTKF ile Kıbrıs Türk Lisesi Mezunları Birliği (KTLMB) yöneticileri de bu gösteriyi Rumların Türklere yönelik saldırılarının protesto edileceği bir mitinge dönüştürmek istedi. Dr. Küçük, bu mitingde konuşmaya ikna edildiyse de evine gelen bir İngiliz polis subayının ricasıyla göstericilere hitap eden ve sükûnet telkin eden bir konuşma yaptı. Böylece eylemlerine son verip dağılmalarını sağladı.

Uluslararası Sempozyumu, KKTC, 31 Ekim-5 Kasım 2011 (YDÜ-Lefkoşa, DAÜ-Gazimağusa, OTDÜ-Kalkanlı, LAÜ-Lefke, UKÜ-Lefkoşa, GAÜ-Girne), Bildiriler/Sunumlar, İsmail Bozkurt (yay.haz.), Lefkoşa, 2014, s. 89-90; Ersan Berksel, Sevapları ve Günahları ile TMT, Lefkoşa, 2018, s. 24-59.

¹⁹Bununla ilgili bkz. Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı...*, s. 1-379; Ahmet C. Gazioğlu, *Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum (1958-1960), Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (4)*, Lefkoşa, 2000, s. 1-62; Keser, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1950-1963)*, s. 22-588; Akgün, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, s. 1-280.

²⁰ Mehmet Balyemez, "TMT'nin Kuruluş Tarihi Hakkında KKTC'de Yanlış Oluşan Kamusal/Toplumsal Hafıza (İngiliz Arşiv Belgeleri Işığında)", *Turkish Studies, History*, 13/16 (2018), s. 42.

O sırada dağılmakta olan göstericiler içinde bulunan KTKF Başkanı Rauf R. Denктаş'ın belirttiğine göre orada bulunan herkes kızgınlık içindeydi ve Türklerin sesini dünyaya duyuracak, öldürölen Türklerin hesabını soracak etkili bir adım beklemekteydi. Halkla beraber yürürken KTLMB Başkanı ve KTKF Genel Sekreteri Dr. Burhan Nalbantođlu²¹ ile karşılaşan Denктаş, Dr. Küçük'ün mitingin sona erdirilmesine yardımcı olmasına tepki gösterdi. Ayrıca Türk gençliğindeki başıbozukluğa son vermek ve gençliği disiplinli bir kitle hâline getirmek gerektiğinden söz etti²².

Mustafa Ahmet Beyaz'ın öldürölmesinden sonraki birkaç günde Denктаş'ın bahsettiği başıbozukluğu doğrular nitelikte birtakım olaylar yaşandı. 10 Kasım'da bazı Türk gençleri, bu günün yas ve matem günü olduğunu savunarak Lefkoşa'daki Zafer Sineması'nda İstiklâl Harbi'nin önderi ve Başkomutanı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kurucu Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk ve İstiklal Harbi ile ilgili filmler izletilmesine tepki gösterdi. Yeraltı teşkilatı mensubu olduklarını iddia eden bu gençler, sinemanın kapatılmasını isteyip orada bulunanları tehdit etti. Türk polis müfettişi Beyaz'ın cenazesinin kaldırılacağı 11 Kasım'da da KTP ile KTKF'nin ricasıyla birkaç saatliğine dükkânlarını kapatan esnafa hangi örgüte bağlı oldukları bilinmeyen Türk gençleri tarafından dükkânlarını daha erken kapatmaları yönünde baskı yapıldı²³.

Bu olaylardan birkaç gün sonra (muhtemelen 15 Kasım ²⁴) Nalbantoğlu, Denктаş'ı evinde ziyaret ederek daha önce yaptıkları konuşmayı hatırlattı ve İngiltere'nin değişen Kıbrıs politikası, EOKA'nın artan saldırıları karşıısında Türklerin vaziyeti ve yeni bir teşkilâta duyulan ihtiyaç konularını birlikte ele aldılar. Görüşmede Nalbantoğlu, bir süredir yeni ve etkili bir yeraltı örgütü kurulması konusunda temas

²¹ Gazioğlu, *Direnış Örgütleri...*, s. 11.

²² Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı...*, s. 17-22; "Denктаş'ın TMT anıları... "TMT'nin gerçek kuruluş tarihi Kasım 1957'dir"", *Nacak*, 3 Ağustos 2020, <https://kibrisvolkan.net/denktasin-tmt-anilari-tmtnin-gercek-kurulus-tarihi-kasim-1957dir-21818.html> (11.12.2021).

²³ Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı...*, s. 23-24; "Denктаş'ın TMT anıları... "TMT'nin gerçek kuruluş tarihi Kasım 1957'dir"", *Nacak*, 3 Ağustos 2020, <https://kibrisvolkan.net/denktasin-tmt-anilari-tmtnin-gercek-kurulus-tarihi-kasim-1957dir-21818.html> (11.12.2021).

²⁴ Balyemez, "TMT'nin Kuruluş Tarihi Hakkında KKTC'de Yanlış Oluşan Kamusal/Toplumsal Hafıza (İngiliz Arşiv Belgeleri Işığında)", s. 42.

hâlinde olduğu²⁵, Kıbrıs'taki Türkiye Başkonsolosluğu'nda İdari Ataşe olarak görev yapan Mustafa Kemal Tanrısevdi'nin evinde akşam vakti bir kere daha buluşmayı teklif etti. Rauf R. Denктаş'ın buna olumlu cevap vermesi üzerine aynı gün Nalbantoğlu ile Denктаş, Tanrısevdi'nin Lefkoşa'ya bağlı Eğlence köyündeki evinde bir araya geldiler²⁶.

Bu ilk toplantıda Denктаş ile Nalbantoğlu, Tanrısevdi'den yeni bir yeraltı örgütünün teşkil edilmesine öncülük yapmasını rica etti. Yardımcı olacağına söz veren Tanrısevdi de teşkilatın nüvesinin oluşturulabilmesi için, kendisinin sürekli dolaştığı ve yakından tanıma fırsatı bulduğu birçok Türk köyünde temas kurulabilecek kişilerin isimlerini verdi. Ancak bütün Türk toplumunun lideri konumunda olan Dr. Fazıl Küçük'e yeni bir örgütün oluşturulduğuna dair bilgi verilmesi konusunda anlaşmazlık ortaya çıktı. Tanrısevdi, Dr. Küçük'ün teşkilattan haberdar edilmemesinden yanaydı. Ona göre Küçük'ün akıbeti belirsiz bir teşkilâta yer alması, siyasi liderliğinin geleceği bakımından uygun değildi. Ayrıca onun kendi öncülüğünde kurulmamış ve kendi denetiminde olmayan bir teşkilâta kişiliği gereği onay vermesi düşünülemezdi. Üstelik Nalbantoğlu hakkında olumlu düşüncelere sahip olmadığı da biliniyordu. Bunun yanı sıra Dr. Küçük, Kıbrıslı Türklere sakin olmaları, pek bir tepki göstermemeleri yönünde uyarı ve telkinlerde bulunan Türkiye hükümetiyle uyumlu hareket eden bir önderdi. Tanrısevdi ise Yunanistan'a bağlanma tehdidine karşı verilen siyasi mücadelenin bütün Kıbrıslı Türkleri ilgilendirdiği ve şahıslara bağımlılıktan kurtarılması gerektiği görüşündeydi. Fakat Denктаş, Dr. Küçük'e rağmen ve onun dışında bir örgüt teşkil edilmesi fikrine itiraz etti. Bunun üzerine teşkilâtın kurulana kadar Küçük'ten gizli tutulması, ona gereken bilgilendirmeyi kuruluştan sonra Denктаş'ın yapması ve ondan teşkilât için destek istemesi yönünde uzlaşmaya varıldı²⁷. Yeni örgütün ismi ise Tanrısevdi'nin önerisiyle "Türk Mukavemet Teşkilâtı"

²⁵ Akgün, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, s. 179-180.

²⁶ Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı...*, s. 30-33; "Denктаş'ın TMT anıları... "TMT'nin gerçek kuruluş tarihi Kasım 1957'dir"", *Nacak*, 3 Ağustos 2020, <https://kibrisvolkan.net/denktasin-tmt-anilari-tmtnin-gercek-kurulus-tarihi-kasim-1957dir-21818.html> (11.12.2021).

²⁷ Erten Kasimoğlu, *Eski Günler Eski Defterler, Röportaj, İnceleme, Araştırma*, Lefkoşa, 1991, s. 80; "Denктаş'ın TMT anıları... "TMT'nin gerçek kuruluş tarihi Kasım 1957'dir"", *Nacak*, 3 Ağustos 2020, <https://kibrisvolkan.net/denktasin-tmt-anilari-tmtnin-gercek-kurulus-tarihi-kasim-1957dir-21818.html> (11.12.2021).

olarak belirlendi. Ardından da önce Tanrısevdi, Denктаş ve Nalbantoğlu'ndan oluşan örgütün ilk nüvesi, sonra da Merkez Komitesi ile Siyasi Komitesi teşkil edildi. Sıra, TMT'nin kurulduğunu bir bildiri ile Kıbrıs ve dünya kamuoyuna duyurmaya geldi²⁸.

TMT'nin ilk bildirisinin gizlilik içinde hazırlanabilmesi için Rauf R. Denктаş, 23 Kasım 1957'de Lefkoşa'da bulunan Çağlayan Bar'da başta KTP Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük olmak üzere Türk toplum liderlerinin ve Türkiye Başkonsolosluğu görevlilerinin katıldığı bir yemek tertipledi. Yemek bitip davetlilerin ayrılmasından sonra Denктаş, Tanrıverdi ve Nalbantoğlu bir araya gelip yeni bir teşkilât kurulduğunu kamuoyuna ilan eden bir bildiri hazırladı. Ardından Nalbantoğlu, bildiri metnini Lefkoşa'daki Türk Lisesi'nin teksir makinesinde çoğaltıp tüm ada sahinde dağıtılmasını sağlamak görevini üstlendi. Nalbantoğlu'nun gayretiyle adanın dört bir tarafına ulaştırılan "TMT Merkez Komitesi" imzalı bu ilk bildiride mevcut yeraltı örgütlerinin lağvedildiği bildirildi. Onların yerine Kıbrıslı Türklerin bağrından çıkan, gerek emperyalist sömürge idaresine gerekse Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamaya çalışan Rum çetelerine karşı Kıbrıslı Türkleri savunmak görevini üstlenmek üzere yeni bir örgütün kurulduğu duyuruldu. Bu örgütün bir saldırı değil, savunma teşkilâtı olduğuna vurgu yapıldı ve bütün Kıbrıslı Türkler ona destek olmaya ve örgütün saflarına katılmaya çađrıldı²⁹. Bildirinin dağıtılmasının hemen akabinde, daha önce kararlaştırıldığı şekilde, Rauf R. Denктаş, Dr. Fazıl Küçük'ü teşkilât hakkında bilgilendirdi ve ondan destek istedi³⁰. Dr. Küçük ise Kıbrıslı Türkler arasında başıbozukluğa ve nizamsızlığa yol açacağı endişesiyle ilk başlarda yeni örgüte temkinli yaklaştı. Ancak örgüt hakkında daha çok bilgi sahibi oldukça TMT'ye bakışı olumlu yönde değiştirdi ve kuruluşundan kısa bir süre sonra "Ağrı"

²⁸ Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı...*, s. 33-38.

²⁹ Balyemez, "TMT'nin Kuruluş Tarihi Hakkında KKTC'de Yanlış Oluşan Kamusal/Toplumsal Hafıza (İngiliz Arşiv Belgeleri Işığında)", s.42-43; "Denктаş'ın TMT anıları (2) "TMT'nin ilk bildiri 26 Kasım 1957 akşama dağıtıldı"", *Nacak*, 4 Ağustos 2020, <https://kibrisvolkan.net/denktaşin-tmt-anilari-2-tmtnin-ilk-bildiri-26-kasim-1957-aksami-dagitildi-21848.html> (11.12.2021).

³⁰ Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı...*, s. 38-41.

kod adıyla Teşkilât'ın en üst siyasi lideri olarak örgüt içindeki yerini aldı³¹.

Teşkilâtsiz olmanın sıkıntısını yaşayan ve güvenilir bir örgüt arayışında olan Kıbrıs Türk toplumu ise KTKF Başkanı olarak Rauf R. Denктаş'a duyduğu güvenin de etkisiyle TMT'nin kuruluşunu büyük bir ilgi ve heyecanla karşıladı. Bu da TMT'ye ilk bildirisini yayımladıktan hemen sonra örgütlenme ve savunma birliklerini oluşturma yönünde çabalarını hızlandırma fırsatını verdi. Böylece Teşkilât, bir taraftan KTKF, KTP, KTLMB ile Türk spor kulüpleri, liseleri, polisleri ve öğretmenleri arasında örgütlenirken bir taraftan da köylerde muhtarların etrafında sağlam ve güvenilir kişilerden ilk nüvelerini kısa sürede oluşturdu³². Bu örgütlenme çalışmaları sırasında Dr. Burhan Nalbantoğlu³³ ile Rauf R. Denктаş, Teşkilât'a yeni alınacak isimleri M. Kemal Tanrısevdi'ye bildiriyor, Tanrısevdi de ilgili şahısların tahkikatını yaptırdıktan sonra uygun olanların üye olmasını sağlıyordu. Bu çalışmalara her yaştan Kıbrıslı Türk kadınlar da katılarak haber ulaştırma, kitlesel eylemlere katılma, halk arasında TMT'nin propagandasını yapma gibi toplumsal görevler yerine getirdi³⁴.

İngiliz Emniyet Raporuna Göre TMT'nin Örgütsel Yapısı ve Bağlantıları

Yukarda ifade edildiği şekilde hızlı bir örgütlenme sürecine giren TMT, kısa sürede varlığını hissettiren bir teşkilât hâline geldi. Adadaki İngiliz Sömürge Yönetimi'nin iddiasına ya da tespitine göre Teşkilât, Lefkoşa ve Mağusa'da gerçekleşen, *taksim* yanlısı Kıbrıslı Türklerin katıldığı ve İngiliz güvenlik güçlerinin sert müdahalesi sebebiyle 7 kişinin

³¹ Kasımoğlu, *Eski Günler Eski Defterler...*, s. 80; Keser, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilâtı (1950-1963)*, s. 224-225; Haluk Ölçekçi, "TMT'nin Toros'u ve Kıbrıs'ta Direnişin Şifreleri", *Asia Minor Studies-International Journal of Social Sciences*, 2 (2014), s. 105.

³² Yalçın, "Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı ve Rauf Denктаş", s. 285-287; Balyemez, "TMT'nin Kuruluş Tarihi Hakkında KKTC'de Yanlış Oluşan Kamusal/Toplumsal Hafıza (İngiliz Arşiv Belgeleri Işığında)", s. 43.

³³ İhsan Tayhani, *Tanıklarıyla Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi*, Ankara, 2009, s. 21.

³⁴ Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı...*, s. 46-51; Mehmet Balyemez, *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri (1923-1960)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2017, s. 386-400.

öldüğü, birçoğunun da yaralandığı 27-28 Ocak 1958'deki gösterileri³⁵ tertipleledi. Ayrıca aynı yılın Haziran-Temmuz aylarında ada saatinde Türklerle Rumlar arasında patlak veren çatışmalarda³⁶ Rumlara yönelik misillemeler yaptı. Aynı dönemde sol görüşlü olarak bilinen ve Kıbrıs Türk toplum siyasi liderliğinin *taksim* politikasına karşı çıkan Kıbrıslı Türkleri hedef alan cinayetler işleme³⁷ gibi eylemlerde bulundu³⁸.

TMT'yle ilişkilendirilen bu türden eylem ve olaylardan rahatsızlık duyan sömürge hükümeti, örgüte karşı birtakım tedbirler almayı gerekli gördü. Nitekim Kıbrıs Valisi Sir Hugh M. Foot (3 Aralık 1957-16 Ağustos 1960), İngiliz Sömürgeler Bakanlığı'ndan onay alarak 22 Temmuz 1958'de TMT'yi yasadışı ilân etti. Ayrıca TMT ile EOKA'ya yönelik olarak başlattığı eşgüdümlü operasyonlarla kısa sürede örgütle bağlantılı olduğunu iddia ettiği 66 Türk'ü 1400 Rum'la birlikte tutukladı. Bir yandan da İngiliz Sömürgeler Bakanlığı'nın isteği doğrultusunda Londra'ya Teşkilât hakkında bir rapor sundu³⁹.

Kıbrıs'taki İngiliz Polis Kuvveti'nin *Special Branch* birimi tarafından hazırlanan ve 31 Aralık 1958 tarihini taşıyan bu rapora göre TMT'nin siyasi hedef, yapılanma ve faaliyetleri için rehber olarak kullandığı, "Anayasa" adı verilen bir temel belgesi vardı. Bu belgede Teşkilât'ın başlıca hedefleri şöyle sıralanmaktaydı:

1. Kıbrıs Türk toplumunun haklarını savunmak,
2. Bir Türk adası olan Kıbrıs'ta Yunan bayrağının dalgalanmasını önlemek için mücadele etmek,
3. KTP'ye tam destek vermek,
4. Türk toplumuna zarar veren kişi veya kişilerin tavırlarını düzeltmek için her türlü adımı atmak,

³⁵ Ahmet An, *Kıbrıs'ta Fırtınalı Yıllar, 1942-1962*, Lefkoşa, 2005, s.100-101; Akgün, *Türk Mukavemet Teşkilâtı*, s. 193-198.

³⁶ Petros Savvides, *The Operation of Underground Armed Movements in Cyprus and their Influence on the Transition of a Colony into a Republic, 1955-1963*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Glasgow 2007, s. 84-96.

³⁷ Rauf Raif Denктаş, *Kıbrıs, Elli Yılın Hikâyesi*, İstanbul, 2008, s.165-166.

³⁸ C.O. 926/951, Basic Paper on T.M.T. (TURK MUKAVEMET TESKILATI) (TURKISH RESISTANCE ORGANISATION) – Special Branch Headquarters, Nicosia, 31st December 1958, 634748, s. 1.

³⁹ A.g.b., s. 1-25; Akgün, *Türk Mukavemet Teşkilâtı*, s.216-225.

5. Türk bayrağının ada üzerinde dalgalanacağı güne dek her türlü fedakârlığı yaparak mücadele etmek. O gün geldiğinde ise Teşkilât derhal feshedilecek ve artık hiç kimseye baskı yapılmayacaktı⁴⁰.

TMT Anayasası'nda örgütün yapılanmasıyla ilgili olarak iki önemli noktaya temas edilmekteydi. Bunlardan biri üyelik için yemin etme konusuydu⁴¹. Teşkilât'ın kapıları, bütün Kıbrıs Türk gençliğine açık olsa da herkesin örgüt üyesi sayılmadan evvel "TMT Andı"nı içmesi zorunlu ve gereklidi. Bu andı içen kişi şu konularda ülkesi, halkı ve şerefi üzerine yemin ederdi (ya da söz verirdi): Kanının son damlasına dek Türk toplumunun Kıbrıs davası için mücadele edecekti. Dr. Fazıl Küçük'ün önderliği aleyhinde bir amaç gütmeyecekti. Hayatına mal olsa bile örgütten gelen her emri gönüllü olarak uygulayacak, aksi takdirde ölüm cezasına razı olacaktı. Teşkilat'a üye olduktan sonra hiçbir koşulda onu kişisel işlerinde bir araç olarak kullanmayacaktı. Ettiği yeminden de kimseye söz etmeyecekti⁴².

Diğer konu ise TMT'nin idaresiyle alakalıydı. Örgütün anayasasına göre bütün teşkilât işlerini beş kişilik bir Yürütme Komitesi⁴³ yönetecekti. Yürütme Komitesi'ndeki her üye ayrı ayrı yemin edecek ve yemin edilirken bütün komite üyeleri hazır bulunacaktı. Beş üyeden birinin ölmesi ya da zarurî sebeplerden ötürü ayrılması veya ihraç edilmesi hâlinde Yürütme Komitesi, TMT mensupları arasından birini boşalan mevkie seçme hakkına sahip olacaktı. Makul bir sebep göstermeksizin veya söz konusu komiteyi ikna etmeksizin görevinden ayrılmak isteyen bir kişi, en ağır şekilde cezalandırılacaktı. Bu komitede olup da onun amacına uygun hareket etmeyenler ise kendilerine bildirilmek suretiyle bir süreliğine Komite'den uzaklaştırılacaklardı⁴⁴.

Örgütün kuruluş aşamasında da görüldüğü gibi TMT Anayasası'nda en başta gelen propaganda aracı olarak bildiri benimsendi ve

⁴⁰C.O. 926/951, Appendix "A" – The Constitution of T.M.T., 634748, s. 1.

⁴¹ Tayhani, *Tanıklarıyla Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi*, s. 143; Dilek Yiğit Yüksel, "Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi (1914-1958)", *ÇTTAD*, VIII/18-19 (2009), s. 171.

⁴² C.O. 926/951, Appendix "A" – The Constitution of T.M.T., 634748, s. 1.

⁴³ Murat Çalışkan, *The Development of Inter-Communal Fighting in Cyprus: 1948-1974*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s. 47.

⁴⁴ C.O. 926/951, Appendix "A" – The Constitution of T.M.T., 634748, s. 1.

yayınlanmasına ilişkin kurallar belirlendi. Buna göre bildiriler, normal zamanlarda ayda bir, ancak olağanüstü hâllerde her gün yayımlanacaktı. Bildiriler, Yürütme Komitesi'nin seçtiği bir sekreter tarafından hazırlanacak ve Komite'nin onayına sunulacaktı. Eğer onaylanırsa yayımlanacak, gerekliyse metnin altındaki imza değiştirilecekti. Yürütme Komitesi tarafından onaylanan bildiriler basıma verilecek, basım sırasında Komite'ye mensup hiç kimse orada bulunmayacaktı. Ancak Komite'den birinin hazır bulunmasını gerektiren durumlarda o kişi bildiri metninde hiçbir değişiklik yapmayacaktı. Bildiriler basıldıktan sonra ise bütün kaza ve köylerde aynı zaman ve saatte dağıtılmasına dikkat edilecekti⁴⁵.

TMT Anayasası'nda önemsendiği görülen konulardan biri de Kıbrıs Türk toplumunun tamamı üzerinde otorite kurmak veyahut toplum içinde disiplini tam anlamıyla sağlamaktı. Bunun için de Türk toplumu aleyhine hareket ettiği kesin olarak tespit edilen Türk, Rum veya İngiliz herhangi bir şahsın Teşkilât tarafından nasıl cezalandırılacağına ilişkin usuller belirlendi. Buna göre öncelikle bu tür kişilerin listesi Teşkilât'ın sekreteri tarafından hazırlanacaktı. Yürütme Komitesi'nce uygun görüldüğü takdirde, söz konusu isimlere ikaz mektubu gönderilip davranışlarını düzeltmeleri için belli bir süre tanınacaktı. Buna rağmen Türk toplumu aleyhinde davranışlar sergilemeye devam ederlerse TMT üyelerince seçilen üç kişi tarafından uygun bir yerde dövüleceklerdi. Eğer yine kendilerine çeki düzen vermezlerse son çare olarak infaz edileceklerdi. İnfaz yöntemi ve kullanılacak silah türüne Teşkilât karar verecekti. İkaz mektubu ve dayak, olağan zamanlarda uygulanacaktı. Ancak durumun karışık bir hâl alması hâlinde ve gecikmenin Türk toplumunun çıkarlarına zarar vereceği düşünülürse ivedilikle son seçenek olan infaza başvurulacaktı⁴⁶.

"Anayasa" adı altında oluşturduğu bu temel belgeyle siyasi amaçlarını ve çalışma ilkelerini tayin eden TMT, bir yandan da kendi yapısını ve hiyerarşisini oluşturmaya gayret etti. Erat, gruplar ya da

⁴⁵ A.g.b., s. 2.

⁴⁶ A.g.b., s. 2; Keser, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilâtı (1950-1963)*, s. 438-448; Mutlu, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*, s. 72; Soyalp Tamçelîk, "Türk Mukavemet Teşkilâtı'nın (T.M.T.) Bazı Özellikleri", s. 4-8, <https://avesis.gazi.edu.tr/soyalp> (18.08.2020).

hücreler⁴⁷ hâlinde örgütlenirken kurulan komiteler aracılığıyla bu gruplar üzerinde kontrol sağlandı. 5 kişilik Yürütme Komitesi'nin yanı sıra her kazada oluşturulan komiteler, ilgili kaza ve civar köylerindeki TMT gruplarının faaliyetlerini koordine etti ve emir-komuta zincirinde bir köprü vazifesi gördü⁴⁸.

Bu örgütlenme çalışmalarının neticesinde TMT'de "Kaza Grupları" ve "Köy Grupları" olmak üzere iki tür grup ortaya çıktı. Kaza gruplarının her biri 11 kişiden oluşur, başlarındaki grup lideri, emri bağlı olduğu Kaza Komitesi'nden alırdı. Grup lideri, grubun herhangi bir elemeniyle doğrudan temas kurmaz, gruba bir lider vekili aracılığıyla kumanda ederdi. Ayrıca lider vekili, gruba tahsis edilen silahları elinde tutar, belli bir görev için gerektiğinde grubun elemanlarına dağıtırdı. *Special Branch*'in raporuna göre köy grupları da muhtemelen kaza grupları gibi örgütlenmiş durumdaydı ve hemen bütün kazalarda köy grupları en yakın kazadaki TMT Komitesi tarafından yönetilmekteydi⁴⁹.

Söz konusu rapora göre TMT'de uzmanlık alanına göre ayrılmış gruplar olduğunu söylemek pek mümkün değildi. Teşkilât'ın kimi mensupları bomba yapar, kimileri ise atardı. Bazıları sadece silahlıyken diğerleri vurucu olarak yetiştirilirdi. Az çok kesin olan, örgüt tarafından ölüm cezasına çarptırılan kişi ya da kişilerin infazının planlı ve küçük bir vurucu grup tarafından gerçekleştirilmesiydi⁵⁰.

Her askerî ya da yeraltı örgütlenmesinde olduğu gibi TMT'de de bir emir-komuta zinciri vardı. Bu emir-komuta zincirinin belirgin özelliklerinden biri, eratin Yürütme Komitesi mensupları dâhil teşkilât önderlerine doğrudan erişme ve onlarla sık sık birebir temas kurma imkânına sahip olmasıydı. Bu yüzden örgüt içinde karmaşık bir iletişim sistemine ihtiyaç duyulmaz, böylece emirler yazılıdan çok ve hatta neredeyse tamamen sözlü olarak iletilirdi. Zaman zaman da Lefkoşa'da Evkaf Yüksek Konseyi'ne ait salonda Yürütme Komitesi üyeleri, kaza komitelerinin yöneticileri ile köy önderleri dâhil örgütün hiyerarşisinde

⁴⁷ Tayhani, *Tanıklarıyla Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi*, s. 43; Dilek Yiğit Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964)", *AAM Derg.*, 34 (2)/98 (2018), s. 332, 339.

⁴⁸C.O. 926/951, Basic Paper on T.M.T..., 634748, s. 4.

⁴⁹ A.g.b., s. 4.

⁵⁰ A.g.b., s. 5.

yer alan birçok ismin katılımıyla “Yüksek Komuta Kademesi Toplantıları” olarak nitelendirilebilecek toplantılar düzenlenmekteydi. Bu toplantılarda teşkilâtın İngilizlere ve Rumlara karşı izleyeceği politikanın ana hatları belirlenirdi⁵¹.

TMT'nin yapılandırılması ile hiyerarşisinin yanı sıra örgütlenme çalışmaları esnasında üye kazanma konusunda ne kadar yol kat ettiği de önemli bir konuydu. İngilizlere göre TMT'nin toplam kuvvetini tahmin etmek pek mümkün değildi. Bunun sebebi bir TMT sempatanının tam olarak hangi aşamada örgütün mensubu olduğunu tespit etmenin güçlüğüydü. Zira özel bir üye alma prosedürünün varlığına dair bir kanıt yoktu. Görünüşte örgütün anayasasında yer alan yemini okumak üyelik için şarttı. Ancak üyelere yemin etmeme seçeneği sunulduğu da olurdu. Böylece herhangi bir TMT üyesi, yemin edip de emri yerine getirmekte başarısız olması veya bunu savsaklaması durumunda öldürülmektense, onaylamadığı bir emri uygulamak istemediğinde teşkilâttan ayrılma imkânı bulabilmek için yemin etmemeyi tercih edebilirdi. Bunun yanında Teşkilât adına gösteri veya eylem yapan her genç, teşkilâtın üyesi değildi. Nitekim başta *Kara Çete* olmak üzere farklı farklı isimlerle ortaya çıkan birçok örgütün eylemleri, TMT liderleri tarafından şiddetle kınanıyor, faaliyetlerine son vermeleri yönünde kesin olarak uyarılıyorlardı. TMT'nin henüz yeterli düzeyde aktif olmaması veya sık aralıklarla eylem yapmaması da üye sayısı konusunda takribî bir rakam verilmesini dahi zorlaştırıyordu. Yine de İngiliz emniyetinin raporunda verilen rakamlara göre kaza bazında Teşkilât'ın tahminî üye sayısı şöyleydi: Lefkoşa'da 500, Girne'de 20, Mağusa'da 178, Limasol'da 50, Lârnaka'da 250 ve Baf'ta 30. Kazalar haricinde Lefkoşa'ya bağlı Lefke bölgesinde ise 39⁵². Bu da 1958 yılı sonlarında Teşkilât'ın ada sathında 1000 civarında mensubunun olduğu veya İngiliz Sömürge Yönetimi'nce bu kadarının tespit edilebildiği anlamına gelmektedir.

Special Branch'ın raporundan TMT'nin yalnız Kıbrıs Türk toplumu içinde üye kazanma çalışmasıyla yetinmediği, ada içinde Türk toplumunu temsil eden çeşitli kurum ve kuruluşlarla bağlantılar kurmaya da gayret ettiği anlaşılmaktadır. Rapora göre özellikle KTP, KTKF ve Osmanlı idaresi zamanından beri (1571-1878) Türk toplumunun

⁵¹ A.g.b., s. 4-5, 17.

⁵² A.g.b., s. 5-6.

vakıf mallarını yöneten Evkaf⁵³ ile Teşkilât arasında sıkı bir bağ vardı. Nitekim Genel Başkan Dr. Fazıl Küçük dâhil KTP liderlerinin büyük kısmı, aynı zamanda TMT'nin de lideri konumundayken Parti'nin birçok mensubu da Teşkilât'ın önemli mevkilerinde görev aldılar. Böylece KTP, TMT'nin faaliyetleri üzerinde etkin bir denetim sağlayabildi. Örgütü kontrol etme konusunda KTP ile eşit olanağa sahip bir diğer kuruluş, ada sathındaki bütün Türk köylerini temsil eden ve pek çok Türk kurum ve kuruluşunun da bağlı bulunduğu KTKF⁵⁴ oldu. Bunun da sebebi, Federasyon'un TMT üyelerine hukukî yardımda bulunmanın yanında kendi bünyesindeki çeşitli cemiyetlerin birçok mensubunun TMT'de önderlik görevini üstlenmiş olmasıydı. Benzer şekilde KTP Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük'ün aynı zamanda Evkaf Yüksek Konseyi Başkanı⁵⁵, başvekilinin de partinin Genel Sekreteri Osman Örek olması, Evkaf ile Teşkilât arasında dolaylı yoldan irtibat kurulmasına yardımcı oldu. Böylece KTP'nin düzenlediği toplantı, miting ve gösterilerin ön saflarında TMT mensupları kendini göstermeye başladı. KTKF de, başkanı Rauf R. Denктаş'ın TMT'nin kurucularından biri olmasının yanı sıra, fonladığı örgütü bazı durumlarda bir kolluk kuvveti gibi kullandı. Bu işlevinin bir parçası olarak TMT, yurtdışına gitmek isteyen Kıbrıslı Türklerin hareketlerini yakından takip etti. Ayrıca kazalardaki Türk semtlerinin dışından mal satın aldığı tespit edilen Türkleri cezalandırmada kendini görevli addetti⁵⁶. Evkaf ise Teşkilât'a hem lojistik hem de maddî destek sağladı.

Bunların haricinde KTLMB, "aydın sınıfı" olarak tanımlanabilecek teşkilât mensuplarının başlıca toplantı yeri oldu. Ayrıca burası Lefkoşa'daki Türk Lisesi ile beraber TMT'nin propaganda merkezi olarak vazife gördü. Ayrıca Lefkoşa Türk Lisesi ile Kıbrıslı Türklere ait diğer liseler, TMT'ye çok sayıda üye kazandırdı. Bu kurum ve kuruluşlara ilâveten 1958 yılında kurulan Kıbrıs Türk Ticaret Odası (KTTO)⁵⁷ ile

⁵³ Mustafa Haşım Altan, *Belgelerle Kıbrıs Türk Vakıflar Tarihi (1571-1974)*, 1, Kıbrıs, 1986, s. 1.

⁵⁴ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 353-357; Ulvi Keser, *Çanakkale Esirleri, Ermeni Doğu Lejyonu, Milli Mücadele, Dr. Behiç Bey, EOKA, Türk Mukavemet Teşkilatı, KTKF, Megali İdea, Ermeniler, 20 Temmuz 1974 ve Annan Planı'nda Dünden Bugüne Kıbrıs (1913-2013)*, Ankara, 2013, s. 136-144.

⁵⁵ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959)*, s. 270-287.

⁵⁶ C.O. 926/951, Basic Paper on T.M.T..., 634748, s. 9-10.

⁵⁷ <https://www.ktto.net/odanın-tarihcesi/> (07.10.2021).

Lefkoşa'daki Çetinkaya Spor Kulübü de Teşkilât'ın başlıca toplantı ve faaliyet yerleri arasında yer aldı. Hatta İngilizlere göre Çetinkaya Spor Kulübü, örgütün üye kayıt merkezlerinden biri olarak faaliyet gösterdi⁵⁸.

Special Branch biriminin hazırladığı TMT raporundan Teşkilât'ın söz konusu kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurarak Türk toplumuna nüfuz etmesini sağlayacak geniş imkânlarla kavuşmanın ötesinde bu ilişkilerinden kendisine maddî kaynak sağlamak yönünde de faydalandığı anlaşılmaktadır. TMT'ye bu konuda destek veren kuruluşların başında KTKF'nin geldiği görülmektedir. Bunun sebebi, Federasyon'un örgütün kullanımına sunabileceği birtakım gelir kaynaklarının olmasıydı. Bunlardan biri, zengin fakir ayırt etmeksizin her Kıbrıslı Türk'ten topladığı bağışlardı. Bir diğeri ise Türkiye hükümeti tarafından yapılan para yardımıydı. Bu da Türkiye'de faaliyet gösteren Kıbrıs Türk Kültür Derneği (KTKD) ve *Yardım Fonları* adı verilen bir ödenek aracılığıyla olmaktadır. Türkiye hükümeti tarafından Kıbrıs'taki bazı Türk okullarını finanse etmek için KTKD aracılığıyla gönderilen bu para, KTKF'nin elinde toplanırdı. İngiliz emniyet raporuna göre Federasyon'a ait gelir kayıtları bulunamamakla ve gider kayıtları da müphem ve eksik olmakla beraber bu paradan büyük bir meblağın Türkiye hükümetinin onayı ve bilgisi dâhilinde ya da olmaksızın TMT için kullanıldığına dair şüpheler vardı. Aynı şekilde 1958 yazında cereyan eden Türk-Rum çatışmalarından dolayı köylerini terk eden ve evsiz kalan Kıbrıslı Türklerin sıkıntılarını gidermek için Kızılay gibi kurumlarca yapılan nakit para ve malzeme yardımının kontrolü de KTKF'deydi ve İngilizlerin iddiasına göre büyük bir kısmının Teşkilât'ın eline geçmesi sağlandı. Yollanan malzeme ise Federasyon'un gelirlerini artırmak için satıldı ya da maaş karşılığı olarak veya TMT gruplarını ikmal etmeleri için örgütün bazı mensuplarına bedava verildi⁵⁹.

Special Branch'ın raporuna göre KTKF'nin yanı sıra Evkaf da TMT'yi maddî olanaklarından yararlandırdı. Yukarda da ifade edildiği gibi örgütün anayasasında belirlediği amaçlarından biri, KTKF'ye tam destek vermektir. Aynı zamanda bu, Parti'nin Türkiye ile uyumlu olarak savunduğu *taksim* tezinin de arkasında durmak ve başarısı için çalışmak

⁵⁸ C.O. 926/951, Basic Paper on T.M.T...., 634748, s. 10-11.

⁵⁹ A.g.b., s. 7-8.

demekti⁶⁰. İngilizlerin iddiasına göre Teşkilât, bu hedefi gerçekleştirmek doğrultusunda 1958 yılı içinde bazı adımlar attı. Türklerle Rumların işbirliğini savunan, “komünist” ya da “sol görüşlü” olarak ifade edilen Türklere yönelik saldırılar yaptı. Ayrıca Haziran ve Temmuz aylarında cereyan eden Türk-Rum çatışmaları esnasında adanın çeşitli yerlerinde azınlıkta kalan Türkleri Türk nüfusunun yoğun olarak yaşadığı bölgelere nakletme girişiminde bulundu. Bir yandan da iki toplum arasında ilişki kurulmasını önleme yönünde çaba harcadı⁶¹. Evkaf da kendisine ait fonlar aracılığıyla örgüte bu politikayı uygulamasında yardımcı oldu. Nitekim Türk-Rum çatışmaları sırasında Evkaf, Türk köylülerinin göçünü finanse ettiği gibi göçmenlere de nakliye ve barınma olanağı sağladı. Bazı durumlarda da ihtiyaç sahiplerine tazminat ödedi veya sosyal yardım yaptı⁶².

İngilizlere göre TMT, malî kaynaklarından yalnız demografik ve coğrafi taksim amacının gerçekleşmesi için değil, kendi mensuplarının günlük hayatını idame ettirmesini temin için de faydalanmaya çalıştı. Nitekim üst düzey üyelere örgütsel faaliyetlerinden dolayı mesleklerini yapamadıkları için uğradıkları kazanç kaybını telafi etmek amacıyla tazminat ödendi. Üyelerin bir kısmına da halktan para toplama, bu parayı da KTP'ye verilecek bir makbuz karşılığında elinde tutma yetkisi verildi. Bazı TMT liderlerine ise her ay düzenli olarak örgüt hiyerarşisindeki yerlerine göre £10 ilâ £50 arasında değişen bir maaş ödendi. Ayrıca TMT tarafından gününbirlik istihdam edilen ve düzenli veya belirli bir işi olmayan ya da teşkilât görevlerini yapmak için işinden ayrılanlara miktarı genelde £1 civarında olan günlük maaş verildi⁶³. Bu şekilde örgüt, kendi mensuplarının yaşadığı gelir kaybını bir ölçüde telafi edebildi.

Sonuç

TMT'den önce ya da onun dışında kurulan Türk yeraltı örgütleri, gerek belli bir siyasi hedef ve disiplinden yoksun olmaları gerekse Kıbrıs Türk toplum siyasi önderliğiyle koordineli hareket etmemelerinden ötürü, hem EOKA'ya hem de İngiltere'nin değişen Kıbrıs politikasına

⁶⁰ Bülent Evre, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*, Lefkoşa, 2004, s. 128-130.

⁶¹ C.O. 926/951, Basic Paper on T.M.T...., 634748, s. 2.

⁶² A.g.b., s. 8.

⁶³ A.g.b., s. 8-9.

karşı etkili bir cevap üretmekte yetersiz kalmışlardır. Bunun neticesi olarak Kıbrıs Türk toplumu hem EOKA'ya karşı can ve mal güvenliğini ve kendi geleceğini ilgilendiren uluslararası gelişmelere karşı hazırlıklı olmasını sağlayacak, hem de toplumsal varlığını ve Kıbrıs konusundaki tutumunu dünya kamuoyuna güçlü bir şekilde duyuracak yeni bir yeraltı örgütü arayışına girmiştir. Bu ihtiyaca cevap olarak 1957 Kasım'ında TMT kurulmuştur. TMT, daha ilk bildirisinden de anlaşılacağı üzere bütün Türk toplumunu temsil eden, birleştiren ve hem İngilizlere hem de Rumlara karşı Türkleri savunacak olan tek örgüt olma iddiasıyla yola çıkmıştır. Bu yönden İngiliz Sömürge Yönetimi'nin emniyet birimi *Special Branch*'ın Teşkilât hakkında hazırladığı 31 Aralık 1958 tarihli rapor incelendiği zaman, TMT'nin örgütsel nitelik ve yapısının örgütün kendisine biçtiği bu role uygun olarak oluşturulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle Teşkilât'ın, kurucuları tarafından başta KTP ve KTKF olmak üzere Türk toplum siyasi liderliğiyle uyumlu ve hatta ona bağlı hareket eden, onun siyasetini benimsemiş ve başarısı için çalışan ve disiplinli, örgütlü ve kendi çatısı altında birleşmiş bir Kıbrıs Türk gençliği ve toplumu yaratmayı gaye edinen bir örgüt olarak tasarlanmak istendiği ve bunun için çalışıldığı kanaati uyanmaktadır. TMT'nin "Anayasa" olarak adlandırılan temel belgesinde belirlediği hedef ve kurallar ile yemin metninin içeriği, komite, grup ve hücreler şeklinde tüm ada sathında örgütlenmesi, Kıbrıs Türk toplumunu temsil eden çeşitli kurum ve kuruluşlarla kurduğu bağlantılar ve *taksim* hedefine ulaşılması yönünde yürüttüğü faaliyetler, bu kanaati pekiştirir niteliktedir. Bununla birlikte üyelik prosedürünün belirsizliği ve yemin etmenin mecburî olmaması, erlerin üst düzey örgüt liderleriyle birebir temas kurmalarına izin verilmesi ve uzman grupların olmayışı, TMT'nin 1957 Kasım ilâ 1958 Ağustosuna arasındaki döneminde disiplin, gizlilik ve gayrinizami harp tekniği bakımından eksiği ya da zaafı olduğu ihtimalini akla getirmektedir. Bundan da hareketle TMT'nin söz konusu dönemde gerek siyasi liderlikle bütünleşmede gerekse Türk gençliği ile toplumunu birleştirmede belli ölçüde başarı sağladığı, ancak profesyonel bir gerilla örgütü hâline gelme konusunda Kıbrıs Türk toplumunun beklentisini karşılayacak seviyeye henüz erişemediği sonucunu çıkarmak mümkün görünmektedir.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

Akkurt, Aydın, *Türk Mukavemet Teşkilatı, 1957-1958 Mücadelesi*, İstanbul 1999.

Altan, Mustafa Haşim, *Belgelerle Kıbrıs Türk Vakıflar Tarihi (1571-1974)*, 1, Kıbrıs 1986.

An, Ahmet, *Kıbrıs'ta Fırtınalı Yıllar, 1942-1962*, Lefkoşa 2005.

Balyemez, Mehmet, "TMT'nin Kuruluş Tarihi Hakkında KKTC'de Yanlış Oluşan Kamusal/Toplumsal Hafıza (İngiliz Arşiv Belgeleri Işığında)", *Turkish Studies, History*, 13/16 (2018), s. 35-53.

Berkse, Ersan, *Sevapları ve Günahları ile TMT*, Lefkoşa 2018.

Bozkurt, İsmail (yay. haz.), *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri II. Uluslararası Sempozyumu, KKTC, 31 Ekim-5 Kasım 2011 (YDÜ-Lefkoşa, DAÜ-Gazimağusa, OTDÜ-Kalkanlı, LAÜ-Lefke, UKÜ-Lefkoşa, GAÜ-Girne)*, *Bildiriler/Sunumlar*, Lefkoşa 2014.

Crawshaw, Nancy, *The Cyprus Revolt, An account of the struggle for union with Greece*, London 1978.

Denктаş, Rauf R., *Karkot Deresi*, İstanbul 2005.

Denктаş, Rauf Raif, *Kıbrıs, Elli Yılın Hikâyesi*, İstanbul 2008.

Evre, Bülent, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*, Lefkoşa 2004.

Foley, Charles (ed.), *The Memoirs of General Grivas*, London 1964.

Gazioğlu, Ahmet C., *Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum (1958-1960)*, *Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (4)*, Lefkoşa 2000.

Gazioğlu, Ahmet C., *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, *Enosis Çemberinde Türkler, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (1)*, Lefkoşa 2000.

Gazioğlu, Ahmet C., *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959)*, *Enosis Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (2)*, Lefkoşa 1998.

Gürel, Şükrü S., *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, *Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika 1*, Ankara 1984.

Gürel, Şükrü S., *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, *Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika 2*, İstanbul 1985.

Kasımoğlu, Erten, *Eski Günler Eski Defterler, Röportaj, İnceleme, Araştırma*, Lefkoşa 1991.

Keser, Ulvi, *Çanakkale Esirleri, Ermeni Doğu Lejyonu, Milli Mücadele, Dr. Behiç Bey, EOKA, Türk Mukavemet Teşkilatı, KTKF, Megali İdea, Ermeniler, 20 Temmuz 1974 ve Annan Planı'nda Düünden Bugüne Kıbrıs (1913-2013)*, Ankara 2013.

Keser, Ulvi, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1950-1963)*, İstanbul 2007.

Ölçekçi, Haluk, "TMT'nin Toros'u ve Kıbrıs'ta Direnişin Şifreleri", *Asia Minor Studies-International Journal of Social Sciences*, 2 (2014), s. 99-111.

Sanver, Ahmet, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı, Türkiye Cumhuriyeti Özel Harp Dairesi, TMT ve ÖHD Anılarım*, Lefkoşa 2015.

Tamçelik, Soyalp, "Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (T.M.T.) Bazı Özellikleri", s. 1-9, <https://avesis.gazi.edu.tr/soyalp> (18.08.2020).

Tayhani, İhsan, *Tanıklarıyla Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi*, Ankara 2009.

Uçarol, Rifat, *1878 Cyprus Dispute and Ottoman-English Agreement (Handover of the Island to the British)*, Lefkoşa 2000.

Yalçın, Emruhan, "Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı ve Rauf Denktaş", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 58 (2016), s. 279-301.

Yüksel, Dilek Yiğit, "Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi (1914-1958)", *ÇTTAD*, VIII/18-19 (2009), s. 161-184.

Yüksel, Dilek Yiğit, "Kıbrıs'ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964)", *AAM Derg.*, 34 (2)/98 (2018), s. 311-376.

Zia, Nasim, *Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçışı ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi*, Ankara 1975.

Tezler

Akgül, Mehmet Uğraş, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2016.

Akgün, Sibel, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009.

Balyemez, Mehmet, *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri (1923-1960)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2017.

Cankut, Ayhan, *Kıbrıs Türkünün Varoluş Mücadelesi (Türk Mukavemet Teşkilatı ve Faaliyetleri)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2006.

Çalışkan, Murat, *The Development of Inter-Communal Fighting in Cyprus: 1948-1974*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012.

Kasapoğlu, M. Can, *Kıbrıs'ta Yerel Bir Mukavemet Örgütü Olarak Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

Mutlu, Hasan, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

Savvides, Petros, *The Operation of Underground Armed Movements in Cyprus and their Influence on the Transition of a Colony into a Republic, 1955-1963*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Glasgow 2007.

Seçmen, Abdullah, *1955-1974 Sürecinde Kıbrıs'ta İstihbarat Faaliyetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2017.

Ziros, Apostolos Dimitri, *Cyprus in the United Nations Debates since 1950*, Basılmamış Doktora Tezi, Georgia 1969.

Gazeteler

“Denktaş’ın TMT anıları... “TMT’nin gerçek kuruluş tarihi Kasım 1957’dir””, *Nacak*, 3 Ağustos 2020, <https://kibrisvolkan.net/denktaşın-tmt-anıları-tmtnin-gerçek-kuruluş-tarihi-kasım-1957dir-21818.html> (11.12.2021).

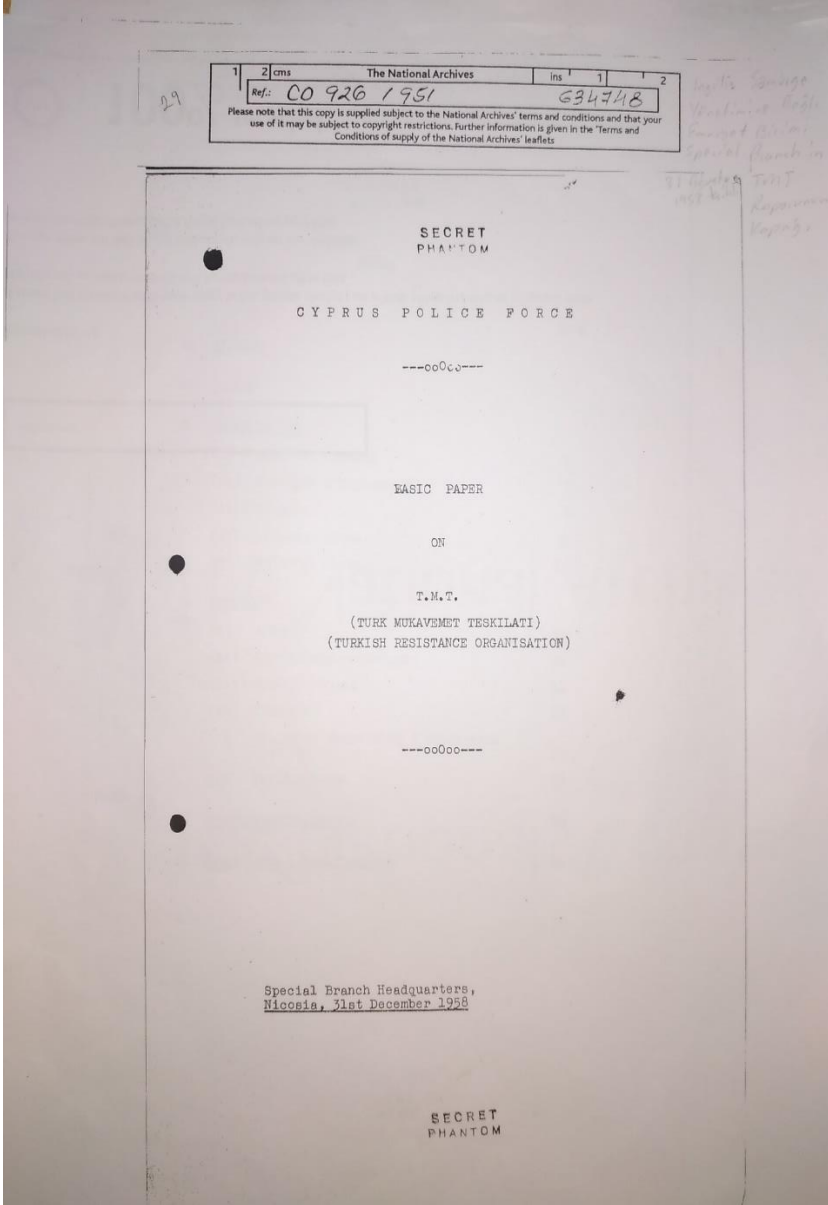
“Denktaş’ın TMT anıları (2) “TMT’nin ilk bildirisi 26 Kasım 1957 akşama dağıtıldı””, *Nacak*, 4 Ağustos 2020, <https://kibrisvolkan.net/denktaşın-tmt-anıları-2-tmtnin-ilk-bildirisi-26-kasım-1957-akşamı-dağıtıldı-21848.html> (11.12.2021).

Arşiv Belgeleri

C.O. 926/951.

Online Kaynaklar

<https://www.ktto.net/odanın-tarihçesi/> (07.10.2021).

EKLER**EK1. Special Branch'ın TMT Hakkında Hazırladığı 31 Aralık 1958 Tarihli Ana Raporundan Bazı Sayfalar**

EK1. A.

EK1. B.

1	2	The National Archives	ins	1	2
Ref.: CO 926 1951		634748			
Please note that this copy is supplied subject to the National Archives' terms and conditions and that your use of it may be subject to copyright restrictions. Further information is given in the 'Terms and Conditions of supply of the National Archives' leaflets					

SECRET
PHANTOM

BASIC PAPER ON T.M.T.

T.M.T.

A. HISTORY

T.M.T. first announced its existence in its "Bulletin No. 1" issued in leaflet form on 28th November 1957 and is the latest in the line of Turkish Cypriot underground organisations.

2. It is unlike its predecessors, however, in that whereas they were given, at the most, only the approval and passive support of the leaders of the Turkish Cypriot Community and the Turkish Government, T.M.T. is actively directed by the leaders of the Turkish Cypriot community and receives direct assistance from Ankara in the shape of funds, mostly through associations in Turkey sponsored by the Turkish Government, political guidance and training for its members by Turkish military personnel.

3. Unlike E.O.K.A., which was built up from the top, T.M.T. was built up from underneath. It progressed by way of small organisations which gave themselves such names as "Black Snake", "Volkan" and "9th September Front". When the leaders of the Turkish Cypriot community decided to form an underground organisation to further their political and communal aims, they formed T.M.T. on the existing structure of these organisations.

4. Since its formation, T.M.T. either in pursuance of its stated aims (enumerated in Part B) or to promote the personal interest of certain of its leaders and members, has increased its membership and has intimidated members of both communities. It has published leaflets, organised demonstrations and riots and carried out murders, assaults and arson. It was particularly active in the riots of January 1958 and the inter-communal clashes in June and July 1958.

5. T.M.T. was proscribed on 22 July 58. Despite this it has stepped up its recruitment, strengthened its organisation and sought to equip itself with arms, ammunition and explosive materials. It receives active or passive support (given voluntarily or under pressure) from almost all the members of the Turkish Cypriot community.

SECRET
PHANTOM

EK2. TMT Anayasası

56

2	cms	The National Archives	ins	1	2
Ref.:		CO 926 / 751	634748		

Please note that this copy is supplied subject to the National Archives' terms and conditions and that your use of it may be subject to copyright restrictions. Further information is given in the 'Terms and Conditions of supply of the National Archives' leaflets

SECRET
PHANTOM

APPENDIX "A"

The Constitution of T.M.T.

Our Organisation was founded by an Executive Committee of five. The principle aims of the organisation are to defend the rights of the Turkish Cypriot community, to fight to prevent the Greek flag flying over this island which was won at the cost of our ancestors' blood, to support fully the Cyprus Turkish Party, to take all steps to correct any person or persons whose action could endanger the community, and to struggle until the glorious Turkish Flag flies over the island, even if it means sacrificing our property, money or even our lives. On the day when we hoist the glorious Turkish Flag over the island, the Organisation will be immediately dissolved and from that date pressure will not be used against anyone.

Although the doors of the Organisation are open to the whole of the Cypriot Turkish youth, before any youth is reckoned as a member of the Organisation the taking of the Oath given below is a condition (of membership) and is essential.

The Oath

I swear that I will struggle for the sake of our cause to the last drop of my blood, and I give my word on my country, community, family and honour that I will not pursue any aim contrary to the prosperity and unity of the country and presidency of Dr. Kuchuk: that I will willingly carry out any order which comes from the organisation even if it costs me my life and that, should I not obey such an order, I am willing that they should kill me: that, after becoming a member of the organisation, I will not, under any circumstances, use the organisation as a lever in my personal affairs and that I will not talk to anyone about the oath I have taken.

The Way the Organisation is Directed

All the affairs of the Organisation will be managed by a five-man executive committee. Every person in the executive committee will take the oath separately and while the oath is being taken all of the five-man executive committee will be present.

If one of the five should die, or for unavoidable reasons leave the executive committee, or if one of the executive committee has to be expelled, at that time the remaining members of the executive committee will be able to select by voting a person belonging to the Organisation.

If there should be a person who wishes to leave the executive committee without showing a reasonable cause or without convincing his friends on the executive committee, he will be most severely punished. Again if there should be anyone who although in the executive committee does not act exactly in accordance with its purpose, he will be expelled from it for a period which will be notified to him.

SECRET
PHANTOM

contd./

 Vakanüvis

EK2. A.

1	2 cms	The National Archives	ins	1	2
Ref: CO 926 1951		634748			

Please note that this copy is supplied subject to the National Archives' terms and conditions and that your use of it may be subject to copyright restrictions. Further information is given in the 'Terms and Conditions of supply of the National Archives' leaflets

SECRET
PHANTOM

-2-

Publications

In normal times a brochure (leaflet) will be published once a month, but if the situation necessitates one will be published every day.

Brochures will be prepared by a secretary who will be selected by the executive committee and they will be submitted for the committee's approval. If approved, it will then be published. At the same time, if necessary, the signature too will be changed.

When the brochures, having been approved by the executive committee, are given for printing, no one belonging to the executive committee will be present during the printing.

If the presence of a person (of the committee) is necessary, one one will be present and this person will not make any alterations.

Particular care must be taken to ensure that brochures are distributed in all towns and villages at the same time and hour.

The Rules for Punishment

Any person, be he Turk, Greek, or English, who is definitely established as having acted against the Cypriot Turk community will be punished by the Organisation.

1. A person or persons engaging in the above type of activity will be prepared beforehand (? a list of them will be prepared beforehand) by the Organisation's secretary and if the executive committee sees fit a warning letter and a period of grace will be given (to the offender).
2. If after getting the warning letter people of this type don't reform themselves and if they continue in the same way to act in such a way which might cause harmful results to the Turkish community, this time, at a suitable location, they will get a thrashing by three persons who will be selected from Organisation members.
3. If following the thrashing they still don't mend their ways, this time resort will be taken to the principle of destruction, which is the final resort. The method of execution and the type of arms to be used will again be laid down by the Organisation.
4. The punishments specified in paras 2 and 3 above will only apply in normal times. Should the situation be confused and should it be considered that delay would operate against the interests of the community, immediate resort will be taken to the last resort and this is death.

SECRET
PHANTOM